

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Philippi Clüveri[i] Germaniæ Antiquæ Libri tres

Clüver, Philipp

Lugduni Batavorum, 1631

Cap. XXXVII. De oceano septentrionali, Germaniæ ab septentrionibus termino; unde Germanicus dictus, quæ Germaniam adluit. item de ingenti ejus sinu, qui Codânus vocatur Melæ ac Plinio; & mare ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-44541

Celtas à Græcis accepisse, ut vulgus opinatur, optimis ego validissimisque argumentis negare possum: illud quoque Arcadiæ Παλαίον nihil aliud antiquissimis sæculis significasse, quam *δικαστήριον*, facile crediderim. At de Rheni Palatinatu sentiant alii, quid quid velint: mihi satis fuerit, loci, sive regionis, à veteri scriptore memoratæ, verum situm indicasse. Fuit ergo, uti ex Marcellini historiâ dispicio, circa oppidum *Stainam*, in confinio Chattorum quondam & Mattiacorum; Burgundionibus tunc maximam Chattorum agri partem, versus meridiem sitam, obtinentibus.

Porro Burgundios cum Alemannis, dicto tractu sibi conterminis, bella gessisse, modò ex Marcellino intelleximus. Eòdem pertinere puto, quæ idem auctor, lib. xvii, de Alemannis narrat, in hæc verba: *Sed nullus mutatam rationem temporis advertebat; quod tunc tripartito exitio premebantur: imperatore urgente per Retias; Cesare proximo nusquam elabi permittente; finitimis, quos hostes fecere discordia, modo non occipitia conculeantibus hinc indeque cinctorum.*

Alemannis deinde in Rhetiam Helvetiamque transgressis, in eorum agris, inter Moenum, Danubium, ac Rhenum, confedisse Burgundiones, indeque tandem in Galliam trajecisse, satis constat. Eumenius in genethliaco Maximiani: *Gothi Burgundios penè excindunt, rursum pro victis armantur Alemanni; itemque Terwingi, pars alia Gothorum, adjunctâ manu Thaisalorum, adversum Vandalos Gepedesque concurrunt. & mox: Burgundiones Alemanorum agros occupavere; sed suâ quoque cladè quæstos. Alemanni terras amisere; sed repetunt.* Ab Hunnis, qui unâ cum Gothis ab inferiore Danubii ripâ advenerant, tandem Alemannorum agris fuere pulsi. Socrates, histor. ecclesiast. lib. vii, cap. xxx, sub Theodosio secundo, & Valentiniano tertio: *Ἐθνὸς ἐπὶ τῷ ῥαῖνῳ ποταμῷ ἔχον τὴν οἰκισίαν Βουργουνδῖαν καλεῖται. Ἐπι βίον ἀπερχόμενα ἴσων ἀεί. πικρὸν γὰρ ἔχον τὸν ποταμὸν εἰσὶν ἢ ἐκ τῆς πρώτης μὲθ' ὅν λαμβάνοντες δροσίζονται. τῆς αὐτοῦ ἔθνος τῶν οὐρανῶν ἐπερχόμενος, ἐλεηλατῆ τῶν χωρῶν αὐτῶν, καὶ πολλὰς πόλεις αὐτῶν ἀνήρην. id est: Gens quadam est barbarâ, trans Rhenum incolens, quos Burgundiones vocant. Isti vitam otiosam semper agunt. sunt enim fabri ferè omnes; & eâ arte vitæ sumtus tolerant. His Hunnorum semper imminens natio, sineis eorum vastabat, & complures eorum sepenumero trucidabat. Hac re coacti, tandem Galliam irruerunt. Calliodorus, in chronico: *Lucius V. C. Cos. Hic consulibus Burgundiones partem Gallie, Rheno conjunctam, tenuere.* Orosius, qui iisdem Honorii & Theodosii temporibus vixit, ita lib. vii, cap. xxxi: *Burgundionum esse prævalidam & perniciosam manum, Gallie hodièque testes sunt, in quibus, præsumtâ possessione, consistunt. Atque hinc regionis nomen in hanc usque diem durat, quo BURGUNDIA vocatur. Certum igitur ex his, Procopium non sui sæculi (ut qui exv circiter annis Oroso posterior fuit) Burgundionum sedem descripsisse: sed quæ fuerit ante ipsum.**

CAP. XXXVII.

De OCEANO SEPTEMTRIONALI, Germania ab septemtrionibus termino; unde GERMANICUS dictus, quæ Germaniam adluit. item de ingenti ejus SINU, qui CODANUS vocatur Mela ac Plinio; & MARE SVEVICUM Tacito; parsque ejus VENE DICUS SINUS Ptolemaeo.

HACTENUS auctor noster populis SVEVIÆ, qui Chalusum inter Albimque, & Salam, Danubium, ac Vistulam, amneis, oceanumque, in continenti Germaniæ protendebantur, ordine omneis summâ cum diligentia enarravit. Dehinc, mari trajecto, reliquâ Germaniæ, quatenus ea in septemtriones immenso supercilio sese attollit, exponere adgreditur. Pars hæc Sveviæ multo maxima: at cuncta, ut situ remotiora, sic famâ obscuriora. & quamvis alteram universæ Germaniæ antiquæ partem occupent; tamen paucis ea absolvit auctor; duabus, non amplius, gentibus inibi commemoratis. Ac sanè tanta est, circa has regiones obscuritas, tamque implicita veterum auctorum traditio; uti vix sibimet ipsi consent. unde mihi etiam tanta difficultas relicta, uti vix reperiam, quibus eas expedire atque illustrare satis commodè possim. Verùm tamen, ne susceptum laborem deseruisse ignavus videar; integræ quidpe Germaniæ, non modò partis alicujus, explicationem promisi: dabo heic etiam operam, summoque enitar studio atque industriâ, ne quid inexplicatum sub accipiti relinquatur. Ac pri-

Ac primo loco ipsum mare, quo ulteriora SVEVIÆ à continenti Germaniæ terrâ separantur cingunturque, explicandum erit.

Totum igitur mare, vel quidquid aquarum, terris passim infusum, universum orbem ambit, id uno nomine OCEANUS nuncupatur: qui postea nominibus, ut locis, differens, in varia maria ac sinus variè distribuitur. ac primùm quatuor adpellationes ex quatuor mundi regionibus recipit. ab oriente *Eous* dicitur, sive *Orivus*, & *Orientalis*; ab occidente *Hesperius*, sive *Occidus*, & *Occidentalis*; à meridie *Notius*, sive *Austrinus*, & *Australis*; à septemtrionibus *Septemtrionalis*. Atque hæc equidem oceani nomina ad primam universi terrarum orbis partem, id est, ad veterem, ut vocamus, terræ orbem, qui Europâ, Asiâ, atque Africâ constat, veteres constituere. SEPTENTRIONALEM OCEANUM, quia nostram cingit ab septemtrionibus Germaniam, paullo curatiùs hoc loco explicare adgrediar. Initium ejus est ab extremis Asiæ, versùs septemtriones, littoribus. finem diversè statuit Plinius. lib. IV, cap. XXI, Lusitaniam enarrans; *Excurret deinde, inquit, in altum vasto cornu promontorium, quod alii Artabrum appellavere, alii Magnum, multi Olyssiponensè, ab opido; terras, maria, cælum determinans.* & sequenti capite: *Septentrio hinc, oceanusque Gallicus, occasus illinc, & oceanus Atlanticus.* Si promontorium hoc Artabrum, quod nunc dicitur *Cabo de Roca*, ad ostium Tagi fluminis, terras, maria, & cælum determinat, atque huc usque est septentrio; certè oceani septemtrionalis heic erit finis. à quâ tamen sententiâ ipse dissentit Plinius, eodem lib. cap. XIX: *Ad Rhenum septemtrionalis oceanus: inter Rhenum & Sequanam, Britannicus: inter eum & Pyrenaum, Gallicus.* Pomponius Mela, lib. III, cap. I, terminum occidentale inter & septemtrionale Hispaniæ latera facit *Celticum promontorium*, quod hodiè *Finis terra* vocatur. idem facit Strabo libro III, idem promontorium Nerium adpellans. at Ptolemæus, in descriptione Hispaniæ Tarraconensis, idem promontorium terminum constituit inter Occidentalem septemtrionalemque oceanum: idque longè commodiùs, quàm Plinius ad Tagi ostium. quâ ratione etiam hodiè *Finis terra* dicitur, quia duo Hispaniæ latera, septemtrionale atque occidentale finit. Atque huc omnes ferè reliqui scriptores consentiunt: ita, uti *Cantabricus, Gallicus & Britannicus* oceanus, partes sint oceani septemtrionalis.

Ceterùm idem oceanus septemtrionalis HYPERBOREUS quoque dictus est Græcis à boreâ vento, quatenus super Scythiam, Sarmatiam, Germaniam, ac Britannicas insulas extenditur. SCYTHICUS adpellatur, quâ Scythiam in Asiâ perfundit; SARMATICUS, quâ Sarmatiam in Europâ, à Carambuce, sive Obio amne, Asiæ Europæque termino, ad sinum usque Album, inter Russiam Lappiamque. Sarmaticum tamen Plinius, ex veterum Græcorum traditione, Scythicum quoque vocat, ut & ipsos hac in orâ Sarmatas, Scythas. Verba ejus leguntur lib. IV, cap. XIII, hujusmodi: *Septemtrionalis oceanus: Amalchium eum Hecateus appellat, à Paropamisô amne, quâ Scythiam alluit: quod nomen ejus gentis lingvâ significat Congelatum. Philemon Morimarufam à Cimbris vocari dicit, hoc est, Mortuum mare, usque ad promontorium Rubeas, ultra deinde Cronium.* Hæc paullo intricatiora atque obscuriora Solinus, Plinii epitomator, illustrat, cap. XXII, in hunc modum: *Oceanum septemtrionalem, ab eâ parte, quâ à Paropamisô amne Scythiæ alluitur, Hecateus Amalchium appellat: quod gentis illius lingvâ significat Congelatum mare. Philemon, à Cimbris ad promontorium Rubeas, Morimarufam dicit vocari; hoc est, Mortuum mare: ultra Rubeas quidquid est, Cronium nominant.* Hecateus, à Paropamisô amne, qui est in Tatariâ, versùs occasum, supra Europam, AMALCHIUM vocari tradidit à Scythis, quos huc usque veteres Græcos collocasse, mox infra patebit. At Philemon, adversâ viâ procedens, à Cimbrorum peninsulâ, ac sinus Codani faucibus, ad Rubeas usque promontorium, quod nunc vulgò dicitur *Noorkyn*, MORIMARUSAM ait vocari; ultra Rubeas quidquid est, versùs polum, CRONIUM nominari. Falluntur heic viri eruditi, qui Plinium intellexisse putant, Cimbrorum mare istud adpellasse Morimarufam. non hoc voluit dicere Plinius, à quâ gente vel ejus gentis lingvâ sic adpellaretur id mare; sed ad Cimbrorum usque peninsulam pertinere quod sic vocaretur: quod satis dilucidè ex Solini perspicitur verbis. Dionysius totum hoc mare & CONGELATUM adpellat, & CRONIUM & MORTUUM, in his versibus:

— Αὐτὸς ὑπερβῆν
 Πρὸς βορέην, ἵνα πᾶδες ἀρειμαίαν Ἀεμμασσῶν
 Πόντον μιν καλέουσι Περπηρότε τε, Κρόνιον τε
 Ἄλλοι δ' αὖτ' ἐ Νεκρὸν ἐΦήμισαν, εἴνεκ' ἀΦαυρῆ

H'ελίε*

Ἡελίῳ· Βερέδιον δὲ τῶν εἰς ἄλλα πλώδῃ Φαείνῃ,
 Αἰεὶ δὲ σκισσῆσι παχυσίῃ ἐν νεφέλῃσιν.

Hoc est:

— Verum desuper

*Ad boream, ubi pubes Martis furentium Arimasporum
 Mare ipsum vocant Congelatum, & Cronium;
 Alii autem Mortuum quoque dixerunt, propter debilem
 Solem. tardius enim super mare hoc luceat;
 Semper autem tenebricosus crassescit in nubibus.*

CONCRETUM mare vertit ex Pytheâ Plinius lib. xxxvii, cap. ii, vocabulo idem significante, quod *Congelatum*. Hinc etiam OCEANUS GLACIALIS dicitur Ju-
 venali, Satyrâ ii:

*Ultra Sauromatas fugere hinc libet, & glaciale
 Oceanum.*

Tacitus, in libro de Germaniâ, vocat PIGRUM. *Trans Svionas, inquit, aliud mare, pigrum, ac prope immotum: quo cingi cludique terrarum orbem hinc fides, quod extremus cadentis jam solis fulgor in ortus edurat, adeò clarus, ut sidera hebetet. Et in vitâ Jul. Agricola: Dispecta est & Thyle; quam hæcenus nix, & hiems abdebat. Sed mare pigrum & grave remigantibus perhibent: ne ventis quidem proinde attolli; credo, quod rariores terræ, montesque, causa ac materia tempestatum; & profunda moles continui maris tardius impellitur. Tradidit hoc primus exterorum haud dubiè Himilco Carthaginienſis; de quo ita Plinius, lib. ii, cap. lxxvii: Hanno, Carthaginis potentia florente, circumvectus à Gadibus ad finem Arabia, navigationem eam prodidit scripto. sicut ad extera Europæ noscenda missus eodem tempore Himilco. De eodem clariùs Festus Avienus, in descriptione oræ maritimæ:*

*At hinc duobus in Sacram (sic insulam
 Dixere prisca) solibus cursus rati est.
 Hæc inter undas multum cespitem jacit:
 Eamque latè gens Hibernorum colit.
 Propinqua rursus insula Albionum patet.
 Tartesius in terminos Oestrurnidum
 Negotiandi mos erat; Carthaginis
 Etiam colonis. & vulgus inter Herculis
 Agitans columnas hæc adibant aquora:
 Qua Himilco Pænus mensibus vix quatuor,
 Vt ipse semet rem probasse retulit,
 Enavigantem posse transmitti adserit.
 Sic nulla latè stabra propellunt ratem,
 Sic segnis humor aquoris pigri stupet.
 Adjicit & illud; plurimum inter gurgites
 Exstare fucam, & sæpè virgulti vice
 Retinere puppim. Ducit hic, nihilo minùs
 Non in profundum terga dimitti maris;
 Parvoque aquarum vix supertexi solum:
 Obire semper huc & huc ponti feras;
 Navigia lenta, & languidè repentia
 Inter natare beluas.*

30

40

Credo tam placidâ Himilconem tranquillâque usum eâ navigatione tempestate, uti ferè nulla aura excitaretur. Vadosa autem illa maris loca haud dubiè fuerunt ad Angliam circa Viðim insulam; ad quam maximè navigabant Galli Hispanique, plumbi albi petendi causâ, ut suprâ hoc libro cap. xxii, & lib. ii, cap. xxix, ex Diodoro ostendi. quod & ipse Avienus testatur in præcedentibus versibus. Ibidemque procul dubio conspectæ fuerunt ponti illæ feræ, seu beluæ: quas nunc, Selandicis insulis frequentissimas, vulgò incolæ vocant *see honde* & *see katten*; id est, Latine si dicere velis, *canes* atque *catos marinos*.

Atque illa quidem in genere de universo oceano septemtrionali, quâ is propitiùs à polo arctico abest. Germaniam quâ adluit, GERMANICUS dictus est OCEANUS, seu MARE GERMANICUM, à Rubcis promontorio ad Rhenum usque amnem, Germaniæ terminum. Plinius lib. iv, cap. xvi; *In Germanicum mare sparse Glesariae, quas Electridas Græci recentiores appellavere, quod ibi electrum nasceretur. Hodie Fero, sive Farre, eas dici insulas, numero complureis, supra Britanniam ccc millibus passuum à Norvagiâ, veteris*

veteris Germaniæ parte, suo loco latiùs dicitur. Ptolemæus, cui extrema Germaniæ versùs septentriones parum exactè cognita, *Ducaledonium oceanum*, qui erat supra Britanniam, cum *Sarmatico* coniungit, lib. VII, his verbis: Ἀπὸ ἀρκτων ἢ περὶ Ἰζετι τῶ ὠκεανῶ τῶ περὶ ἰσθμῶν ἰσθμῶν τῶν Βρετανικῶν ἡσθερὶ τὰ βορειότατα τῆς Εὐρώπης, καλεῖται ἢ Δυκαληθονίω τῆ καὶ Σαρματικῶ. id est: *A septentrionibus terminatur oceano, qui Britannicas insulas ambit, partemque Europe maximè septentrionales, vocaturque Ducaledonius & Sarmaticus.* At quia ipse quoque Ptolemæus, lib. II, & V III, Britannicæ latus orientale Germanico claudit oceanos; ipsa autem Germania longè ultra Britanniam in septentriones versùs ascendit, meritò ac summo jure oceanus, quo illa ab septentrionibus cingitur, non Sarmaticus, sed proprio ac domestico nomine GERMANICUS adpellandus erat.

Ceterò totum mare, quod Germaniam Britanniamque interfunditur, à potiore litore dictum fuit GERMANICUM. Hujus immanis sinus est is, qui vulgò hodiè dicitur adcolis de *Oost see*, id est, *mare Orientale*, ad discrimen ejus, quod inter Britanniam Germaniamque vocatur de *West see*, id est, *mare Occidentale*. De sinu sic auctor noster in principio mox de Germanis: *Germania omnis à Gallis, Rhetiisque, & Pannoniis, Rheno & Danubio fluminibus; à Sarmatis Dacisque mutuo metu aut montibus separatur. cetera oceanus ambit, latos sinus & insularum immensa spatia complectens; nuper cognitis quibusdam gentibus, ac regibus, quos bellum aperuit.* Et in eandem sententiam Plinius, lib. II, cap. CVIII: *Nam & à Germaniâ immensas insulas, non pridem compertas, cognitum habeo.* Has Plinii immensas insulas, & immensa insularum spatia Taciti, Norvagiam esse hodiè, cum Svedia ac Finniâ, latiùs mox ostendam. Per *latos autem sinus*, id mare intelligit Tacitus, quod inter Germaniam hodiè, Prussiam, Livoniam, Finniam, Svediamque, ac Daniam fufum, vulgari vocabulo dixi vocari de *Oost see*: quod & ipsum in plureis scinditur sinus; ut mox docebo. Pomponius Mela, lib. III, cap. III, dictum mare sic describit: *Super Albim Codanus ingens sinus, magnis parvisque insulis refertus est. acre mare, quod gremio litorum accipitur, nusquam latè patet, nec usquam mari simile; verum aquis passim interfluentibus, ac sæpè transgressis, vagum atque diffusum, facie amnium spargitur: quâ litora attingit, ripis contentum insularum, non longè distantibus, & ubique penè tantundem, & angustum, & par freto, curvansque subinde se, longo supercilio inflexum est.* Quibus ex verbis perspicuè adparet, 30 habuisse Romanos harum partium cognitionem, licet non omnibus numeris exactam, quidè quòd mare, aquis passim interfluentibus, ac sæpè transgressis, vagum atque diffusum, ait instar amnium spargi, & quâ litora attingit, insularum ripis non longè distantibus contentum, angustum, & par freto; id facile equidem concefferim in eâ parte, quatenus insulas Danicas interfluit. verùm citrà, ultràque, certè satis latè patet, & mari quammaximè simile est: cujus latitudo maxima, inter Prussiam ac Svediam, c. c. amplius millia passuum porrigitur. At Mela tempestate, qui sub Claudio imperatore opus suum de situ orbis composuit, parum gnaros etiam harum orarum geographos, ut ad Cimbrorum peninsulam, sic omnem reliquum sinum creberrimis insulis conspersisse suspicor. Cognoverunt autem Romani fauceis sinus primùm sub Augusti principatu, quum Tiberius, res in Germaniâ ad Albim usque gesturus, classem à Rheni ostiis ad Albim circumnavigare iussisset; teste Paterculo, in libro II, his verbis: *Denique, quod numquam ante spe conceptum, nedum opere tentatum erat, ad quadringentesimum miliarium, à Rheno usque ad flumen Albim, qui Semnonum Hermundurorumque fines præterfluit, Romanus cum signis perductus exercitus; & eodem, mirâ felicitate, & curâ ducis, temporum quoque observantiâ, classis, quæ oceani circumnavigaverat sinus, ab inaudito atque incognito autè mari, flumine Albi subvecta, plurimarum gentium victoriâ, cum abundantissimâ rerum omnium copiâ, exercitui Casarique se junxit.* De eadem navigatione Plinius, lib. II, cap. LXVII: *Septentrionalis verò oceanus majore ex parte navigatus est, auspiciis divi Augusti, Germaniam classe circumvectâ ad Cimbrorum promontorium; & inde immenso mari prospecto, aut famâ 40 cognito, ad Scythicam plagam.* Cognoverunt postea etiam Romani easdem has oras, in Tiberii imperio, quum Germanici classis ab Amisicæ oræ ad Cimbricam peninsulam tempestate abriperetur; ut suprâ ostensum est: quo casu haud pauci militum Romanorum in Cimbricum ejeti litus, servitum ad hunc sinum egerunt. quorum multos, deinde *Angrivarii*, redemptos ab interioribus Germanis, reddidè Romanis; teste Tacito annal. II. Atque hoc fuit bellum illud, inter Rhenum Albimque à Germanico gestum, quod *quasdam* in septentrione *gentes ac reges aperuit.* nam cum ipsis harum regionum trans sinum gentibus, regibusve, nullum umquàm Romanis fuit bellum. At multo meliorem ex illo bello hausit cognitionem auctor noster; qui non *angustum mare,* & nuf-

& nusquam mari simile, ut Pomponius; sed rectius ac verius *latos* heic refert *sinus*. Verum jam aliquot ante Taciti aetatem seculis Pytheas Massiliensis tradidit, Bassiam insulam, quam Scandinaviam vocat Plinius, abesse à Guttonum litore diei navigationem; teste eodem Plinio, lib. xxxvii, cap. 11. unde patet, jam vetustissimis Græcorum mortalibus has cognitas fuisse oras. Ceterò id satis bonâ fide Pomponius, quòd *acre mare gremio litorum accipi* tradidit. Nec tamen semper accipitur; sed sæpius etiam emittitur, cursu adedò acri, ac vehementi, uti naves non nisi vento satis valido, velisque omnibus expansis, contrà tendere queant. Verissimè etiam Pomponius, quòd *curvari mare* hoc ait *subinde*. primùm namque ubi terrarum gremium intrat, inter proximum Norvagiæ promontorium, quod vulgò *Lindesnes* adpellatur, & objectum ei Daniæ pro-
 10 montorium *Hannith*, versùs orientem æstivum porrigitur: postquàm Cimbrorum superavit promontorium, quod nunc vocatur accolis *Skage*; in meridiam ad Mekelburgiensem usque ducatum sese extendit: inde in ortum vergit æquinoctialem ad Prussiam usque: hinc inter Prussiam Livoniamque, & inter Svediam, in septemtriones ad Finniæ usque initium. heic jam in duo scinditur cornua, sive sinus; quorum alter, in orientem æstivum recedens, inter Livoniam ac Finniam, *Finnicus* dicitur *sinus*; alter versùs septemtriones, longo excursu ad *Boddia* usque opidum *Torn*, *Boddicus*, & *Botnicus*, à *Boddis*, sive *Botnis*, adcolà utrimque gente. Hinc rectè Tacitus, non *latum sinum*, sed *latos sinus*, multitudinis numero adpellavit. Quin & tertius est sinus Livoniæ receptus; vulgò *de Rigische boddem*, id est, *fundus Rigensis* dictus, hunc *Clylipenum* vo-
 20 cari Plinio, infra ostendam. Hoc igitur mare, pluresque ejus sinus, quum jam inde ab antiquissimis usque temporibus cogniti fuerint; meritò quis culper Eginhardum, Karoli magni scribam, qui in vitâ domini sui sic scriptum reliquit: *Sinus quidam ab oceano orientem versùs porrigitur, longitudinis quidem incomperta, latitudinis verò, quæ nusquam c milia passuum excedat; quum in multis locis contractior inveniat. Hæc, inquam, meritò culperetur ignorantia.*

Ceterùm Tacitus, eodem in libro de Germanis postea, ubi Cimbro Fofosque, Holsatiæ atque Jutiæ genteis indicat, idem mare vocat GERMANIÆ SINUM, quia Germaniæ describitur litore: & sub finem ejusdem libri, MARE SVEVICUM; à Svevis populis, in insulâ, seu potiùs peninsulâ hujus maris, & in continenti Germaniæ, 30 adcolentibus. Verba Taciti hæc sunt: *Qui olim boni aequique Chersuci, nunc inertes ac stulti vocantur. Tacti ruinâ Chersucorum & Fosi, contermina gens, adversarum rerum ex aquo socii, cum in secundis minores fuissent. Eundem Germaniæ sinum, proximi oceano, Cimbrici tenent.* Et infra: *Ergo jam dextro Svecici maris litore Aestiorum gentes abluuntur.* Hos Prussici Livoniæque litus adcoluisse, suo loco demonstrabitur. Plinius, lib. iv, cap. xiii, CODANUM adpellat SINUM, cum Melâ; describitque his verbis: *Incipit inde clarior aperiri fama, ab gente Ingevonum; quæ est prima inde Germania. Sevo mons ibi immensus, nec Ripheis jugis minor, immanem ad Cimbrorum usque promontorium efficit sinum, qui Codanus vocatur, refertus insulis; quarum clarissima Scandinavia est, incomperta magnitudinis.* & mox: *Nec est minor opinione Finningia. Quidam hæc habitari, ad Vistulam usque fluvium,* 40 *à Sarmatis, Venedis, Scyris, Hirris, tradunt. Sinum Clylipenum vocari, & in ostio ejus insulam Latrin: mox alterum sinum Lagnum, conterminum Cimbris.* SEVO hic MONS est, qui variis nunc nominibus, *Skars, Sula, Doffrasiel*, & aliis, à mari Albo (sive is Granvicus est sinus) & extremis Lappiæ finibus, lunato cursu, primùm inter Lappiam & Biarmiam, dein per ipsam Lappiam, mox inter Boddiam ac Finnorum marchiam, tandem inter Svediam & Norovagiam, ad fauceis sinus Codani, versùs Cimbrorum promontorium, ccc circiter millium passuum longitudine procurrat. Montem igitur hunc dum efficere sinum ait, includere eum haud dubiè intelligit. alioquin mons haud magis erat causa efficiens sinus, quàm ipsæ vastissimæ regiones, quas contiguo jugo mons medius secat. nam etiam sine insulis, sive terris, sineque monte, sinus hic esse in litore Germaniæ po-
 50 terat. sic Paterculus, loco prædicto, Tiberii classem ait *oceani circumnavigasse sinus*; quæ tamen à Rheni ostiis ad Cimbrorum tantùm promontorium, ut testatur Plinius, & inde in Albis os navigavit.

Ceterùm ipse sinus Codanus non eâ antiquis istis scriptoribus notus fuit figurâ, quâ nostro hoc sæculo satis apertè noscitur, terris undique, ad fauceis usque sive ostium, cinctus: sed transire eum rursus in oceanum septemtrionalem, sive Hyperboreum mare, crediderunt, ad finem Sevonis montis, quâ Russis nunc adcolis *Bielo more*, hoc est, *Mare album*, & alio nomine *Granvicus sinus* nuncupatur. quâ ratione insulæ efficiebantur duæ, magni-

magnitudine præsignes, SCANDINAVIA, atque FINNINGIA; de quibus latius infra. Iornandes, sub initium de rebus Gothicis: *Est in oceani arcto, solo posita insula magna, nomine Scanzia, in modum folii cedri, lateribus pandis, post longum ductum concludens se. ejus ripas influit oceanus. hac à fronte posita est Vistula fluvii. ab oriente habet vastissimum lacum, in orbis terræ gremio; unde Vagi fluvius, velut quodam ventre generatus, in oceanum undosus evolvitur. ab occidente immenso pelago circumdatur. à septentrione quoque innavigabili eodem vastissimo concluditur oceano; ex quo quasi quodam brachio exeunte, sinu distento, Germanicum mare efficitur.* Heic vastissimum lacum intelligit eum, quem sinum Granvicum adpellari nunc dixi. in hunc quidpe Vagus fluvius effunditur; inferiore sui parte, à Vladiscio lacu ad exitum usque in sinum, *Onega* dictus. Iornandes perperam ex hoc sinu oriri eum, atque inde in oceanum evolvi dixit. Porro per GERMANICUM MARE, intelligit ipsum sinum Codânum, sive mare Svevicum. Tacitus ob eandem rationem, quia reliqua jam Germaniæ versùs septentriones in insulis esse putabantur, eundem sinum aliquoties adpellavit generali vocabulo OCEANUM, in libro de Germaniâ. ut in principio inx libri: *Cetera oceanus ambit, latos sinus & insularum immensa spatia complectens.* & infra: *Est in insulâ oceani castum nemus.* & postea: *Protinus deinde ab oceano Rugii & Lemovii.* & mox: *Svionum hinc civitates ipso in oceano; nempe in ipsâ insulâ Scandinaviâ, seu Scanzia; ut pluribus postea docebo.* Ac sanè, quò minus hæc Scandinavia vera sit insula, fluctibus undique cinctâ, admodùm exigua terræ intercapedo obstat, quæ est inter magnum lacum cognomine Album, in mare Album exeuntem, & alium lacum multo minorem, qui à partibus supra opidum Botniæ Fanum divi Andreae fitis, per flumen in Botnicum sinum apud opidum *Thorn* effunditur. Jam verò ab orientali latere Finniæ, Corelliaque, prædicto amne Onegâ, & Vladiscio lacu, flumineque, quod ex hoc profluens opidum *Kexholm* abluit, lacumque Ladogam transgressum Finnico sinui infra opidum *Orzysak* miscetur, altera etiam efficitur insula illa magna, quam *Finningiam* vocat Plinius. Sed de insulis fusior postea erit sermo. nunc quæ ad sinus pertinent, porro explicentur. Plinius ait quosdam tradere, hæc habitari ad *Vistulam* usque fluvium, à *Sarmatis, Venedis, Scyris, Hivris.* sinum *Clylipenum* vocari; & in ostio ejus insulam *Latrin*: mox alterum sinum *Lagnum*, conterminum *Cimbris*. nempe infra Finningiam, Finnorum sedem, per Livoniam ac Prussiam; ut infra ostendetur. *CYLIPIENUS* igitur SINUS haud dubiè ad Venedorum fuit litus, quâ nunc Livonicum esse sinum ad *Rigam*, celebre harum regionum emporium, supra dixi. in quo sinu insula antiquo vocabulo *LATRIS*, nunc *Oesel* vocatur. *LAGNUS* ex hinc SINUS, *Cimbris conterminus*, nullus alius esse potest, quàm qui *Holfatiam* simul atque *Mecheloburgensem* ducatum contingit; in quo insula, inter alias, *Lange land*, nomen à figurâ invenit, quasi *Longa terra* dicta: unde fortè & sinui vocabulum quæsitum; nisi perperam fortassis veteres illi mortales insulæ nomen pro sinus vocabulo acceperint.

Ceterùm Ptolemæus, in descriptione Sarmatiæ Europææ, sinum heic quoque in Sarmatiæ litore refert, nomine *Ουενεδικόν*, *VENEDICUM*, his verbis: *Ἡ ἐν Εὐρώπῃ Σαρματία*
 40 *περιορίζεται, ἀπὸ ἰσθμῶν τῶν Σαρματικῶν ὠκεανῶν ἔξ Ὀυενεδικῶν κόλπων.* id est: *Sarmatia Europæa terminatur ab septentrionibus oceano Sarmatico, quâ Venedicus est sinus.* Hunc sinum eundem esse cum *Codâno* sinu *Mela* ac *Plinii*, cumque *Svevico* mari *Taciti*, cunctos ferè video adfirmare nostri sæculi geographos. quod ego equidem haud temerè concesserim. quidpe *Ουενεδικῶν κόλπον*, id est, *Venedas* ad totum *Venedicum* sinum colluisse tradit Ptolemæus: quos Livoniæ tantùm ac Prussiæ tenuisse litora, ad *Vistulam* usque amnem, infra ostendam. citra verò *Vistulam* *GERMANICUM* adpellat *MARE*, in descriptione Germaniæ; & ultra *Venedas* *Sarmaticum*, in descriptione Sarmatiæ; ut modò intelleximus. Quapropter aut omninò ignarum fuisse hujus maris Svevici Ptolemæum dixerim; aut eam tantummodò partem intellexisse *Venedicum* sinum, quæ est inter
 50 *Narvâ* ac *Vistulâ* amnium ostia. Sed hoc clariùs patet ex lib. VII; ubi de tabulâ VII, quâ Sarmatiâ Europæa continetur, sic ait: *περιορίζεται ἀπὸ τῶν ἰσθμῶν Ὀυενεδικῶν κόλπῳ ἔξ Ὀυενεδικῶν ὠκεανῶν.* id est: *Terminatur ab septentrionibus Sarmatici oceani sinu Venedico.* Ergo, si Venedicus sinus pars fuit Sarmatici oceani, *Vistulæ* ostium nomen ejus transire non debet. cis *Vistulam* enim ipse Ptolemæus ad Germaniam ponit oceanum Germanicum, & in eo insulas Scandias. Ceterò, dum contigua tria hæc facit maria, *Germanicum, Venedicum, Sarmaticum*; reliqua in septentriones versùs in insulis ponit, ut ceteri geographi veteres. quarum maximam, *Plinio* *Scandinaviam* dictam, ipse sub *SCANDIÆ* vocabulo, nimis angustis, ex ignorantia, circumscribit sinibus.

Atque hæc ferè sunt vocabula descriptionesque à priscais geographis huic sinui tributæ. *BALTI*CI nomen eidem tribuerunt inferioris ævi scriptores; in quibus Helmodum & Mag. Adamum Bremensem primos esse video. an satis rectè, sequenti capite videbimus.

CAP. XXXVIII.

De SCANDINAVIA; quæ & SCANDIA, & SCANZIA, immensa septentrionis peninsula: quam veteres insulam esse crediderunt; vetustissimi autem Græcorum auctores *BALTIAM* & *BASILIAM* adpellarunt. item de FINNINGIA. 10

MARI ad Germaniam explicato, nunc ad terras in eo sitas transgredimur. Plinius, ut antè citatum, lib. II, cap. CVIII; *A Germaniâ, inquit, immensas insulas, non pridem compertas, cognitum habeo.* cui consentiens noster in libro de Germaniâ; *Cetera, inquit, oceanus ambit, latos sinus & insularum immensa spatia complectens; nuper cognitis quibusdam gentibus, ac regibus, quos bellum aperuit.* Hæc immensa insularum spatia, sive has insulas immensas, SCANDINAVIAM adpellari Plinio ac FINNINGIAM, jam antè dixi. illam *BALTIAM* quoque & *BASILIAM* antiquissimis dictam Græcorum scriptoribus, apud eundem reperio Plinium. 20 Verba ejus, lib. IV, cap. XIII, hæc sunt: *Exeundum deinde est, ut extera Europæ dicantur; transgressisque Riphæos montes, litus oceani septentrionalis in levâ, donec perveniatur Gades, legendum. Insula complures sine nominibus eo situ traduntur. ex quibus ante Scythiam, quæ adpellatur Baltia, abesse à Scythiâ diei cursu; in quam veris tempore fluctibus electrum ejiciatur, Timæus prodidit. Reliqua litora incertâ signata famâ. septentrionalis oceanus: Amalchium eum Hecateus appellat, à Paropamiso amne, quæ Scythiam abluit; quod nomen ejus gentis lingua significat congelatum. Philemon Morimarusam à Cimbris vocari dicit, hoc est, Mortuum mare, usque ad promontorium Rubeas: ultra deinde Cronium. Xenophon Lampsacenus, à litore Scytharum tridui navigatione, insulam esse immensa magnitudinis Baltiam, tradit. eandem Pytheas Basiliam nominat. Feruntur & Oona; in quibus ovis avium & avenis incolere vi- 30 vant. alia, in quibus equinis pedibus homines nascantur, Hippopodes appellati. Panotiorum alia; in quibus nuda alioquin corpora prægrandes ipsorum aures tota contegant. Incipit inde clarior aperiri fama, ab gente Ingævonum, quæ est prima inde Germania. Severo mons ibi immensus, nec Riphæis jugis minor, immanem, ad Cimbrorum usque promontorium, efficit sinum, qui Codanus vocatur, refertur insulis; quarum clarissima Scandinavia est, incomperata magnitudinis; portionem tantum ejus, quod sit notum, Hillevionum gente 15 incolente pagis; quæ alterum orbem terrarum eam appellat. Nec est minor opinione Finningia. Quidam hæc habitari, ad Vistulam usque fluvium, à Sarmatis, Venedis, Scyris, Hiris tradunt. sinum Clylipenum vocari; & in ostio ejus insulam Latrin. mox alterum sinum Lagnum, conterminum Cimbris. Haftenus Plinii verba, intellectu perobscura; quia ex pluribus auctoribus, rem eandem 40 diversis nominibus tradentibus compilata; quæ ipse Plinius non intellexit: tum, quia malè à librariis seu typographis distincta. Nos singula dilucidius explicabimus. Plinius igitur, explicatis Europæ meridionalibus orientalibusque partibus, inde septentrionalia narraturus, primum insulas oceani septentrionalis enarrare instituit, itaque, *Exeundum, inquit, deinde est, ut extera Europæ dicantur; transgressisque Riphæos montes, litus oceani septentrionalis in levâ, donec perveniatur Gades, legendum.* Exire scilicet voluit à terrâ in mare. quod uti fieret, transeunda erant Riphæa juga, quæ juxta litus septentrionalis sive Hyperborei oceani, partim Asiæ, partim Europæ, ab septentrionibus prætendebantur, quasi lineâ *παραλλήλω* ex ortu in occasum; quemadmodum in principio hujus operis ostensum est. Initium igitur Europæ litoris facturus erat à Carambuce flumi- 50 ne, quod & Obium; cujus os terminum esse docui Europam inter & Asiam: finem ad Gadeis insulam, seu fretum Gaditanum, ultra quod initium jam Africæ. Recenset hinc primum *insulas complures sine nominibus*; deinde *insulam immensa magnitudinis Baltiam ac Basiliam nomine*: hinc *Oonas & alias Hippopodum Panotiorumque insulas*: tandem *incomperata magnitudinis Scandinaviam; nec opinione minorem Finningiam.* omnia præpostero ordine, & narratione confusâ; quum ipse non intelligeret, ignoraretque, quæ à vetustissimis Græcorum memorata citavit. quidpe *insula illa complures sine nominibus,* nullæ aliæ erant, quàm quæ hodiè infinito numero, majores minoresque, Lappiæ, Finno-*